

Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" sanāksme

"Vide, kas māca, iedvesmo un ceļ"

Sanāksmes laiks: 2022. gada 24. novembris

Sanāksme notiek: Izglītības uzņēmums "Lielvārds", K.Valdemāra iela 21, Rīga

Sanāksme sākas: 15.00

PROTOKOLS Nr. 30

Sanāksmi vada: **Anita Muižniece**, konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" priekšsēdētāja, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministre

Sanāksmē piedalās:

N.p.k.	Vārds, uzvārds	Institūcija
Konsultatīvās padomes dalībnieki vai deleģētie pārstāvji		
1.	Anita Muižniece	Izglītības un zinātnes ministrija
2.	Andris Gribusts	Izglītības uzņēmums "Lielvārds"
3.	Baiba Jurkevica	Izglītības un zinātnes ministrija
4.	Baiba Moļņika	UNESCO LNK
5.	Elita Barisa	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
6.	Gundega Zemture	Biedrība Vecāki par izglītību
7.	Gunita Kovaļevska	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija
8.	Ināra Dundure	Latvijas Pašvaldību savienība
9.	Inga Akmentiņa-Smildziņa	Vecāku organizācija "Mammamunteti.lv"
10.	Inga Vanaga	LIZDA
11.	Inita Juhņēviča	Izglītības kvalitātes valsts dienests
12.	Iveta Vērse	Izglītības attīstības centrs
13.	Lolita Rūsiņa	Kultūras ministrija
14.	Madara Freivalde	Latvijas Nacionālā bibliotēka
15.	Maija Burima	Daugavpils Universitāte
16.	Rihards Blese	LDDK
17.	Sigita Ķirse	Izglītības un zinātnes ministrija
18.	Vita Brakovska	Biedrība "Zinis"

Novērotāji, eksperti, sanāksmes organizatori		
19.	Sarmīte Pulste	UNESCO LNK
20.	Laura Treimane	Pastāvīgā pārstāvniecība OECD un UNESCO
21.	Ilze Dalbiņa-Sarma	UNESCO LNK
22.	Bernards Kombess	UNESCO

Darba kārtība

1. Ievadvārdi.

- Izglītības un zinātnes ministre Anita Muižniece
- Andris Gribusts, izglītības uzņēmuma "Lielvārds" valdes priekšsēdētājs
- UNESCO LNK ģenerālsēkretāre Baiba Moļņika

2. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030 – Iedvesmas stāsts.

Bernards Kombess (Bernard Combes), UNESCO Izglītības ilgtspējīgai attīstībai programmu speciālists

3. Izglītības ilgtspējīgai attīstībai koncepta iestrāde Latvijas izglītības politikas un plānošanas dokumentos.

Sigita Ķirse, Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte

4. Skolas darbībā: UNESCO asociēto skolu piemēri, veicinot izglītību ilgtspējīgai attīstībai.

Vita Brakovska, biedrības "Zinis" vadītāja

5. Diskusija. Kā izglītība ilgtspējīgai attīstībai var veicināt izglītības vides veidošanos, kas motivē mācīties un domāt par kopienas/ valsts ilgtspējīgu attīstību?

1.

Izglītības un zinātnes ministre **Anita Muižniece**, ievadot diskusiju, akcentēja, ka izglītība ilgtspējīgai attīstībai kā izglītības pieeju un metožu kopums ir pazīstams jau vairākas desmitgades, tomēr šobrīd tas ir kļuvis īpaši aktuāls ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē. Tas saistīts gan ar Covid-19 pandēmijas laiku, kas ietekmēja ne vien veselības, bet arī izglītības sistēmas darbu, gan ar aizvien pieaugošajiem klimata izaicinājumiem un ar to saistītajām pārmaiņām. Ministre uzsvēra, ka ir jābūt vienotam skatījumam un pārmaiņām domāšanā, kas sekmētu ilgtspējīgu dzīvesveidu šai un nākamajai paaudzei, tādēļ svarīgi, ka šie jautājumi tiks apspriesti arī konsultatīvajā padomē "Izglītība visiem", pulcējot valsts un nevalstiskā sektora pārstāvjus un uzklusot viņu redzējumu par izglītību ilgtspējīgai attīstībai Latvijā – šī brīža stāvokli un nākotnes perspektīvām.

Sanāksmes turpinājumā klātesošos uzrunāja **Andris Gribusts**, iepazīstinot konsultatīvās padomes locekļus ar izglītības uzņēmuma "Lielvārds" holistisko pieeju tehnoloģiju izmantošanā izglītības procesā. Tika prezentēta "Lielvārds 360" pieeja, kuras pamatā ir sinerģijas veidošana starp mācību saturu gan digitālā, gan poligrāfiskā formā, mūsdienīgam izglītības procesam nepieciešamajām tehnoloģijām un mācību līdzekļiem, kā arī skolotāju profesionālās pilnveides un apmācību iespējām.

Sanāksmes ievaddaļu noslēdza UNESCO LNK ģenerālsēkretāre **Baiba Moļņika**, akcentējot UNESCO dokumentus, kas saistīti ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai, tostarp UNESCO Ģenerālajā konferencē pieņemtajā globālās rīcības programmā – "Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030" un tās ceļvedī izskan aicinājums veidot ciešāku saikni starp izglītību un ilgtspējīgas attīstības mērķiem un izcelt izglītības nozīmi visu globālo mērķu sasniegšanā. Viņas skatījumā, lai gan šķiet, ka pie šīs tēmas atgriezīamies atkal un atkal un rezultāti ir grūti saskatāmi un izmērāmi, būtiski ir uzturēt atvērtu dialogu par izglītību, kas vērsta uz ilgtspēju, un turpināt Latvijā veidot izpratni un sadarbību šajā jautājumā.

Nozīmīgs ir arī globāls skatījums, ko var sniegt UNESCO, tādēļ sanāksmes turpinājumā Baiba Moļņika iepazīstina klātesošos ar UNESCO ekspertu izglītības ilgtspējīgai attīstībai jomā – Bernardu Kombesu.

Bernards Kombes ir UNESCO ilgtspējīgas attīstības izglītības nodaļas programmu speciālists, kurš koordinē programmas “Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030” prioritāro darbības jomu ieviešanu ilgtspējīgu risinājumu paātrināšanai vietējā līmenī un jaunatnes iesaistei. Viņš ir arī Izglītības sektora kontaktpunkts jautājumiem par bioloģisko daudzveidību un okeāniem, kā arī UNESCO Zemes hartas kontaktpunkts.

2.

Sanāksmes dalībniekus uzrunāja UNESCO Izglītības ilgtspējīgai attīstībai programmu speciālists Bernads Kombess (Bernard Combes), uzsverot šī brīža draudus planētas un cilvēces ilgtspējai: klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības strauja samazināšanās, vides piesārņojums un slimību uzliesmojumi un pandēmijas. Tas viss prasa tūlītēju rīcību, mainot patēriņa un ražošanas paradumus un cilvēku attieksmi un attiecības ar dabu, lai veicinātu planētas aizsardzību un sabiedrības noturību krīžu un nedrošības laikā. Tādēļ ir jāstiprina mūžizglītība, kas palīdzētu apgūt zināšanas, prasmes, vērtības un rīcību, lai dzīvotu ilgtspējīgi.

Bernards Kombess izcēla dažādus nozīmīgus statistikas datus, tostarp CO2 koncentrācija ir augstākā vismaz pēdējos 2 miljonus gadus; jūras līmenis ceļas visātrāk vismaz pēdējos 3000 gadus; Arktiskās jūras ledus sedz mazāko platību vismaz pēdējos 1000 gadus; ledāji atkāpjas pirmo reizi vismaz pēdējos 2000 gadus.

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai tiek skatīta kā viens no būtiskākajiem risinājumiem, tomēr vēl daudz kas ir jāpaveic. Saistībā ar pedagoģiju un mācību vidi – jāpraktizē interaktīva, uz projektiem balstīta un uz izglītojamajiem vērsta pedagoģija. Visi mācību vides aspekti ir jāpārveido atbilstoši visaptverošai pieejai ilgtspējīgas attīstības izglītības principu īstenošanā, lai izglītojamie varētu iedzīvināt to, ko mācās, un mācīties to, kā dzīvo. Mācību rezultāti jānosaka tā, lai tie palīdz un veicina cilvēkus uzņemties atbildību par mūsdienu un nākotnes paaudzēm. Savukārt mācību saturā jāietver ilgtspējas jautājumi, it īpaši tie, kas nostiprināti 17 ilgtspējīgas attīstības mērķos, piemēram, klimata pārmaiņas. Bernards Kombess akcentēja “Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030” īstenošanas programmā ietverto 4.2. punktu, kas skaidro, ka pārmaiņas rada noteikta apmēra neērtības — cilvēki piekrit atteikties no sava status quo jeb “parastā” domāšanas, rīcības un dzīves veida sniegtās drošības. Tas prasa drosmi, apņēmību un noteiktību — īpašības, kuras var izpausties dažādās pakāpēs un kuras visbiežāk sakņojas personīgajā pārlicībā, viedoklī vai vienkārši izjūtā par to, kas ir pareizi.

Raksturojot pašreizējo situāciju pasaulē, Bernards Kombess informēja, ka ir pārskatītas mācību satura sistēmas 100 valstīs. 47% dokumentu klimata pārmaiņas nebija pieminētas, bet, ja bija, to nozīme nebija būtiska. Lielāks uzsvars uz klimata pārmaiņām tiek likts izglītībā tajās valstīs, kuras klimata pārmaiņas skar vairāk, nevis tajās, kas lielākoties ir atbildīgas par klimata pārmaiņas izraisošajām emisijām. Atbildot uz jautājumu, vai skolotāji ir gatavi mācīt par vides aizsardzības jautājumiem, Bernards Kombess dalījās ar pētījuma “Izsakās skolotāji: motivācija, prasmes un iespējas izglītēt ilgtspējīga attīstība un pasaulīgi domājošus pilsoņus” (2021) rezultātiem. Pieejams <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379914>. Tajā piedalījās 58 280 skolotāju no 144 valstīm. Gandrīz 95% skolotāju uzskata, ka mācīt par klimata pārmaiņām ir svarīgi vai ļoti

svarīgi. Tomēr mazāk nekā 40% ir pārliecināti mācot par tām. Tikai aptuveni 1/3 jūtas spējīgi labi izskaidrot, kā klimata pārmaiņas ietekmē viņu apkārtni. Aptuveni 40% skolotāju ir pārliecināti mācot par klimata pārmaiņu kognitīvajām dimensijām. Tikai aptuveni 20% var labi paskaidrot, kā rīkoties. Daudzi skolotāji ir motivēti, bet katrs ceturtais nejūtas gatavs mācīt ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai un globālo pilsonisko izglītību saistītās tēmas.

Nozīmīgs ir arī jauniešu skatījums uz klimata pārmaiņu tēmu un izpratnes veicināšanu izglītībā. Bernards Kombess iepazīstināja konsultatīvās padomes locekļus ar jauniešu aptaujas datiem. 70% aptaujāto jauniešu atzīst, ka nespēj paskaidrot klimata pārmaiņas, var paskaidrot tās tikai lielos vilcienos vai arī neko par tām nezina. Tas liek apšaubīt, cik kvalitatīvi mūsdienu izglītībā ietvertas ar klimata pārmaiņām saistītās tēmas.

Prezentācijas turpinājumā Bernards Kombess sniedza ieteikumus uz zināšanām balstītai politikai un praksei, tostarp attīstīt saskaņotas un efektīvas politikas, sistēmas un pasākumus, kas vērsti uz izglītības pamatprātībām, darbam un uzņēmējdarbībai vajadzīgajām prasmēm un izglītību ilgtspējīgai attīstībai; stiprināt politiskā dialoga un zināšanu kopīgošanas platformas, lai nodrošinātu, ka valstis attīsta, pārveido un liek lietā ilgtspējīgas attīstības politikai vajadzīgās zināšanas un prasmes; investēt skolotāju un izglītotāju prasmju attīstīšanā; izmantot esošo tīklu, sadarbību un globālo instrumentu un sistēmu sniegtās priekšrocības; izvērst izglītību ilgtspējīgai attīstībai kā caurviju instrumentu, lai atbalstītu izglītojamos visos izglītības līmeņos un vairotu izpratni par izglītību ilgtspējīgai attīstībai vietējā, valsts, reģiona un globālā līmenī; elastīgi atbalstīt izglītojamo mācīšanās vajadzības, kad vien iespējams izmantojot inovatīvus rīkus, piemēram, individuālus mācīšanās kontus, mūžizglītības iespējas, mikro kvalifikācijas un individuālu mācīšanās portfolio pārvaldību; apņemties vākt un izmantot pierādījumus un datus, lai nodrošinātu politikas attīstības atbalstu un īstenošanu.

Noslēgumā eksperts sniedza piemērus no UNESCO dalībvalstīm, kā arī aicināja iesaistīties dažādās UNESCO iniciatīvās, kas veicina izglītību ilgtspējīgai attīstībai (plašāk – prezentācijā 1. pielikumā).

3.

Sanāksmes turpinājumā izglītības un zinātnes ministre Anita Muižniece dod vārdu **Sigitai Ķirsei**, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākajai ekspertei, lai izklāstītu, kā izglītības ilgtspējīgai attīstībai koncepts ietverts Latvijas izglītības politikas dokumentos.

Eksperte vērš uzmanību uz šādiem politikas plānošanas dokumentiem – Izglītības attīstības pamatnostādnes «Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai» 2021-2027, Jaunatnes politikas valsts programmu 2022-2024, Valsts valodas pamatnostādnes 2021-2027 un Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021-2027 –, norādot, ka vārdi “ilgtspēja” un “ilgtspējīgs” izglītības politikas dokumentos lietoti vidēji 20-25 reizes (pamatnostādnēs - 38). Vārdu lietojumu konteksts ir dažāds: tiek runāts gan par sabiedrības ilgtspēju, gan latviešu valodas ilgtspēju, gan arī finansējuma un institūciju ilgtspēju u.c.

Būtiski, ka ilgtspējas idejas visaptveroši ietvertas Izglītības attīstības pamatnostādnēs kopumā, tostarp pedagogu sagatavošanā, kvalitatīvā izglītības piedāvājumā, atbalstot ikviena indivīda

attīstību un ilgtspējīgi un efektīvi pārvaldot izglītības sistēmas un resursus. Piemēram, attiecībā uz mūsdienīga un kvalitatīva izglītības piedāvājuma nodrošināšanu, kā ieguldījums ilgtspējā tiek skatīts jaunais mācību saturs, pilsonisko līdzdalību veicinošu kultūras pakalpojumu pieejamība, izglītības iestāžu mācību vides, infrastruktūras un resursu modernizēšana, tostarp “zaļās skolas” koncepts, elastīga un individualizēta pieeja profesionālās izglītības īstenošanai un darba devēju mērķtiecīgāka iesaiste izglītības īstenošanā.

Turpinājumā Sigita Ķirse analizē Latvijas izglītības sistēmas rādītājus attiecībā pret ANO 4. ilgtspējīgas attīstības mērķa un apakšmērķu rādītājiem, kā arī iezīmē nākotnē sasniedzamos rezultātus. Saistībā ar 4.7 apakšmērķi, kas paredz līdz 2030. gadam nodrošināt, ka visi apmācāmie apgūst zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, tostarp izglītojot par ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu dzīvesveidu, cilvēktiesībām, dzimumu līdztiesību, veicinot miera un nevardarbības kultūru, globālo pilsoniskumu un radot izpratni par kultūras daudzveidību un kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā, tiek mērīta skolēnu proporcija, kuru pilsoniskā kompetence (kognitīvie un uzvedību ietekmējošie mācīšanās rezultāti) atbilst augstākajam līmenim. Pēc 2016. gada datiem – 19,5% (2016), mērķis – 33% (2028). Katra apakšmērķa rādītāji un sasniedzamie rezultāti aplūkojami prezentācijā 2.pielikumā.

Prezentācijas noslēgumā Sigita Ķirse iezīmē nākotnes attīstības virzienus attiecībā uz indivīdiem, izglītības iestādēm, izglītības pakalpojumiem un izglītības sistēmu. Saistībā ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai indivīda līmenī attīstāmas caurviju prasmes, tostarp digitālās prasmes, pilsoniskās līdzdalības prasmes, kā arī rakstura iezīmes, vērtības, ieradumus, kas veicina personīgu, sabiedrības un apkārtējās vides ilgtspēju. Iestādes līmenī būtiska aktīva sadarbība ar vietējo kopienu, darba devējiem, uzņēmējiem. Savukārt izglītības pakalpojums jāpielāgo indivīda vajadzībām, spējām, prasmēm, pieredzei. Kopumā tiek secināts, ka nacionāla mēroga mērķi, politikas prioritātes un snieguma rādītāji ir saskaņoti ar globāliem – ilgtspējīgas attīstības – mērķiem.

4.

Turpinājuma biedrības “Zinis” priekšsēdētāja **Vita Brakovska** prezentēja UNESCO asociēto skolu tīkla semināra secinājumus par izglītības vidi, kas vērsta uz ilgtspējīgu attīstību, un kā to var veicināt un uzlabot. Runājot par skolas iekšējo – fizisko – vidi, skolu pārstāvji aicināja attīstīt “zaļās klases”, veicināt atkritumu šķirošanas pievilcību, iesaistīt jauniešus skolas telpu atjaunošanā, domāt par svētku rotu ilgtspēju, kā arī lietderīgi izmantot tehnoloģijas, tostarp dažādus sensorus, kas palīdz uzlabot elektroefektivitāti, uzraudzīt gaisa kvalitāti u.c. aspektus.

Ilgspējīgas attīstības veicināšanā būtiska ir sadarbība ar vietējo kopienu: ne tikai ar citām institūcijām, piemēram, muzejiem, bibliotēkām, bet arī plašāk – ar vietējiem uzņēmējiem, vecākiem un skolas absolventiem. Sadarbojoties ar uzņēmējiem, vērtīga būtu skolēnu iesaistīšana ražošanas procesa izpētē no izejmateriāla iegādes līdz gatavam produktam. Šāda sadarbība jāveido kā ilgtermiņa partnerība, turklāt no tās ieguvēji var būt visi: apkaimes resursi var kompensēt skolas resursu trūkumu, arī risināt “pedagogu kapacitātes ilgtspēju”. Skola var arī uzrunāt vietējo sabiedrību, rīkojot izglītojošas akcijas, piemēram, “Ilgspējas dzeja uz asfalta”.

Tomēr ārkārtīgi svarīga ir domāšanas maiņa, jo vidi var mainīt tad, ja maina pats sevi. Ilgtspējīga, elastīga, mazbudžeta (“defektus pārvēršot par efektiem”) domāšana jāpozicionē kā mūsdienīga.

Jānovērtē to, kas ir, nevis to, kā nav, turklāt jāmazina pretnostatījums starp savām personīgajām un sabiedrības interesēm. Liela nozīme vērtībizglītībai kā pamatam ilgtspējīgai domāšanai. Plašāk prezentācijā – 3. pielikumā.

5.

Noslēgumā sanāksmes dalībnieki sprieda, kā izglītība ilgtspējīgai attīstībai var veicināt tādas izglītības vides veidošanos, kas motivē mācīties un domāt par kopienas un valsts ilgtspējīgu attīstību. Diskusijas dalībnieki izcēla vēsturiskās pieredzes nozīmi šodienas skatījuma veidošanā, tostarp kā straujā pāreja no kolektīvās ekonomikas uz kapitālismu, kur katrs indivīds vērstu uz savu personisko labumu un pilnveidi, ietekmējusi domāšanu un sadarbību šodien. Tika akcentēts, ka prasmes, kas nepieciešamas ilgtspējīgai attīstībai, tostarp STEM jomās, ir nozīmīgas arī valsts kopējai attīstībai. Būtiska nozīme ir arī sadarbībai ar vietējo kopienu, uzņēmējiem, nevalstisko sektoru, muzejiem, bibliotēkām, pašvaldībām.

Galvenā diskusijas atziņa – nepieciešama fundamentāla domāšanas maiņa, kas vērsta ne tikai uz indivīda labklājību, bet uz visas sabiedrības un planētas labumu un ilgtspējību. Ilgtspējīga attīstība ir kļuvis kā ikdienas vārds dažādu projektu un finansējuma piesaistes kontekstā, taču šajā procesā ir zudusi izpratne par šī koncepta būtību un nozīmību. Domājot par izglītību ilgtspējīgai attīstībai, jāskatās katram ar sevi un savu rīcību, turklāt tieši bērni un jaunieši var kalpot kā padomdevēji un piemēri ilgtspējīgai rīcībai.

Sanāksme slēgta: 16:30

Sanāksmes vadītāja: Anita Muižniece

Protokolēja: Ilze Dalbiņa-Sarma

Pielikumi:

1. Prezentācija “Education and Learning for Planet and People” (“Izglītība un mācīšanās planētai un cilvēkiem”), Bernards Kombess.
2. Prezentācija “Izglītība ilgtspējīgai attīstībai izglītības politikas dokumentos”, Sigita Ķirse.
3. Prezentācija “UNESCO asociēto skolu tīkla seminārs – Vide, kas māca, iedvesmo un ceļ!”, Vita Brakovska.

Pielikumi pieejami šeit: <https://failiem.lv/u/pyapgfye7>